

Aldığımız hava, ruh sağlığınıza şekillendiriyor.

Hava kirliliği nasıl depresyon, anksiyete ve demans riskini ölçülebilir biçimde artırıyor — ve ne yapabiliriz?

Kaydır → 13 Slayt

Şehirde aldığınız her nefes...

akciğerinizden öteye geçiyor.

Ultra-ince partiküller (PM_{2.5}) kan dolaşımına karışıyor, kan-beyin bariyerini geçiyor ve nöral devrelere ulaşıyor.

BİLİMSEL SORU

Hava kalitesi — depresyon, anksiyete ve demansın modifiye edilebilir bir çevresel risk faktörü olabilir mi?

Son 10 yılın kanıtı: evet — ve giderek netleşiyor.

389.185 kişi. 10.9 yıl takip.

Uzun süreli hava kirliliği maruziyeti, depresyon ve anksiyete sıklığını ölçülebilir biçimde artırıyor.

DEPRESYON

+16%

En yüksek maruziyet
çeyreğindeki risk artışı

ANKSİYETE

+11%

En yüksek maruziyet
çeyreğindeki risk artışı

EŞİK YOK

≈

Doz–yanıt eğrisi düşük
seviyelerde bile dik

PM_{2.5} nedir?

Aerodinamik çapı 2,5 mikrometre veya daha küçük partiküller. Bir saç telinin yaklaşık 1/30'u.

1

Bu kadar küçük olduğu için...

Akciğer alveollerinden doğrudan kan dolaşımına geçer. Burun mukozası ya da soluk verme onu durduramaz.

2

Beyne ulaşır.

Kan-beyin bariyerini geçtiği ve nöral dokuda biriktiği insan beyin modellerinde gösterildi.

3

Birikir.

Trafik, ısınma, sanayi ve orman yangınlarından kaynaklanır. WHO yıllık eşik değeri: 5 µg/m³.
Dünyanın çoğu bunun üzerinde yaşıyor.

Üç paralel yol.

Hava kirliliğinin ruh sağlığını etkilemesi tek bir yolla değil, üç eş zamanlı süreçle açıklanıyor.

1 · DOĞRUDAN GEÇİŞ

Kan-Beyin Bariyeri

PM_{2.5} kan-beyin bariyerini geçer. Mikroglia (beynin bağışıklık hücreleri) aktive olur. Sonuç: kronik düşük dereceli nöroinflamasyon.

2 · STRES EKSENİ

HPA Aksı + Kortizol

Solunan partiküller hipotalamus-hipofiz-adrenal aksını uyarır. Kronik kortizol yüksekliği hipokampus, amigdala ve prefrontal korteksi etkiler.

3 · HÜCRE HASARI

Oksidatif Stres

Reaktif oksijen türleri (ROS) artar, nöronlarda mitokondriyal hasar oluşur. Sinaptik iletim ve nörojenез bozulur — depresyon biyolojisinin merkezi.

Küresel inmenin

~1/3'ü

ve küresel demans yükünün ~1/5'i hava kirliliğine atfedilebilir.

BUNU NE DESTEKLİYOR?

World Psychiatry (2024) — 32 sistematik derlemenin umbrella analizinde uzun-sürelili hava kirliliği, demans ve bilişsel bozuklukla 'ikna edici' kanıt sınıfında ilişkilendirildi.

BMJ (2022) — PM_{2.5}'te her 2 µg/m³ artış, demans riskinde 4–42% artışla ilişkilendirildi (aktif olgu saptama).

Nature Aging (2025) — Burden of Proof meta-analizi: PM_{2.5} — Alzheimer için 3-yıldız kanıt seviyesi.

Aynı havayı solusak da etki herkeste aynı değil.

GEBELİK

Otizm spektrum bozukluğu, postpartum depresyon ve düşük bilişsel skorlarda risk artışı.

Prenatal NO₂ maruziyeti: OR 2.1–2.2 her trimesterde.

ÇOCUKLUK

DEHB tanı oranlarında artış, frontal beyaz cevher mikroyapısında değişiklikler.

5 yaş altı NO₂ maruziyeti, her 10 µg/m³ için DEHB IRR 1.38.

YETİŞKİNLİK

Depresyon, anksiyete, intihar riskinde artış; iş bilişsel performansında düşüş.

PM_{2.5} artışı her 5 µg/m³ için MDD HR 1.16.

YAŞLILIK

Bilişsel gerilemenin hızlanması, Alzheimer ve vasküler demans riski.

PM_{2.5} → Alzheimer için yıldız 3 kanıt seviyesi.

Tek bir bozukluk değil —
bir yelpaze.

Depresyon

Uzun süreli PM_{2.5} ile doz-yanıt

Anksiyete

Kısa & uzun süreli maruziyet

İntihar riski

Kısa-süreli PM artışlarıyla

**Demans /
Alzheimer**

İkna edici düzeyde kanıt

Bipolar bozukluk

Hastane yatışlarında artış

**Şizofreni
alevlenmesi**

SO₂ ile kısa süreli RR ↑

Bu sadece bir çevre meselesi değil.

Hava kirliliği —

modifiye edilebilir

bir psikiyatrik risk faktörüdür.

- Lancet, demansın 12 modifiye edilebilir risk faktöründen biri olarak hava kirliliğini sıraladı.
- Bu risk hipertansiyon ya da uyku gibi — bireysel + politik düzeyde azaltılabilir.
- Klinik psikiyatri için: çevresel öyküyü almak artık ihmal edilemez.

İyi haber: azaltılınca, geri kazanılıyor.

1 · POLİTİKA

Temiz Hava Yasaları

-4.14%

depresif skor

Çin Temiz Hava Yasası kapsamında PM_{2.5}'te 10 µg/m³ azalma, depresif skorlarda ölçülebilir düşüşle ilişkilendirildi. Yaşlılarda bilişsel gerilemenin de yavaşladığı gösterildi.

2 · EV İÇİ

HEPA Filtre RCT

+2.8

IQ puanı (4 yaşında)

Moğolistan'da 540 hamile kadın üzerinde randomize çalışma: gebelikte HEPA filtre kullanan grupta, çocukların 4 yaşındaki IQ skorları ortalama 2.8–3.2 puan daha yüksek.

3 · YEŞİL ALAN

1 Saat Doğa

amigdala aktivitesi

Mol Psychiatry'de 63 sağlıklı yetişkinde: doğada 1 saatlik yürüyüş sonrası stres-ilişkili amigdala aktivasyonu anlamlı düştü; şehir yürüyüşünde değişmedi.

Beyniniz için 5 adım.

1

Hava kalitesi indeksini günlük takip edin

IQAir, Hava Kalitesi (TR) veya yerel uygulamalardan PM_{2.5} takip edin. Yüksek günlerde yoğun dış mekan egzersizini erteleyin.

2

Ev içinde havalandırma + filtrasyon

Yoğun trafiğe yakın yaşıyorsanız HEPA filtreli hava temizleyici yatak odası ve oturma odasında ölçülebilir fark yaratır. Pencereyi en az kirli saatlerde açın.

3

Trafik yoğun saatlerde yürüyüşten kaçınin

Sabah ve akşam yoğun saatlerinde caddeden bir-iki sokak içeriden yürüyün. Maruziyet 20–50% azalabilir.

4

Yeşil alanla haftalık 'reçete'

Haftada en az 2 saat orman, park veya yeşil bölge. Doğa temas süresi kortizol, ruminasyon ve amigdala aktivasyonunu azaltıyor.

5

Risk gruplarını koruyun

Gebeler, çocuklar, yaşlılar ve mevcut psikiyatrik tanısı olanlar daha hassas. Onlar için PM_{2.5} uyarı eşiği daha düşük tutulmalı.

Bireysel önlem, kolektif çözümün yerini tutmaz.

BİREYSEL OLARAK

Ne yapabilirsiniz:

- Maruziyetinizi izleyin
- Ev içi filtrasyon kurun
- Yeşil alana zaman ayırın
- Yoğun saatleri planlayın

KOLEKTİF OLARAK

Asıl çözüm:

- Emisyon kaynağında azaltım
- Temiz hava politikaları
- Toplu taşıma ve yeşil planlama
- Düşük gelirli bölgelerde eşitlik

Temiz hava sadece bir akciğer meselesi değil — *ruh sağlığıdır.*

Bu dosyayı ve kaynakları ücretsiz olarak indirebilir, paylaşabilirsiniz.

alisanburak.com

#TemizHava #RuhSağlığı #Psikiyatri #Nörobilim #HavaKirlilięi